

• nghÁ» cá»sa cá»su nguyá»†n, cá»su an vÁ» cá»su siÁ»u

Á»ng gÁ»p cá»sa ThÁ»ch Nhá»t Tá» «
22/02/2017

Ý ngh)a c»sa c»su nguy†n, c»su
an và c»su siêu

* Thích Nh-t

Tê

I. Ý ngh)a c»sa c»su nguy†n

Trong Ph-t giáo, các tê ngi "c»su nguy†n,"

"c»su xin" hay "°Úc nguy†n" °ác hiÁ»u Óng ngh)a vÚi thu-t

ngi "pràrthanà" (Sanskrit) hay "patthanà" (Pali). Pràrthanà

b†t nguÓn tê g†c "pra + arth" có ngh)a là °Úc nguy†n, °Úc mu†n, mong

c»su, c»su xin. C»su nguy†n, c»su xin hay °Úc nguy†n là mùt trng thái tâm lý mong

mli mùt iÁ»u gì ó s½ °ác thic hi†n, s½ °ác thành tưu hay diÁ»n ra theo chç ý

c»sa ng°Ýi mong ái. Nó ph†n ánh mùt thái ù mong chÝ mùt sñ ki†n diÁ»n ra theo

chç ý c»sa ng°Ýi có °Úc mong.

Á

Á

Theo jo Ph-t, tùy theo Ñi t°ãng

và mác tiêu c»sa °Úc mu†n, c»su nguy†n có thÁ» trß thành mùt trng thái tâm lý

"tham" tíc mong mu†n gÓm thâu vÁ cho mình, gia ình mình, ng°Ýi thân

mình, hay mùt trng thái tâm lý "vÉ tha" mong cho ng°Ýi khác, chúng

sanh °ác iÁ»u lãich, an lç và h†nh phúc. Nói cách khác, b†n thân c»sa sñ c»su

nguy†n mang tính cách trung tính vÁ ph°ng di†n jo éc. Tính ch†t jo éc c»sa

c»su nguy†n °ác xác Ęnh t†t hay x†u tùy thuÚc vào mác tiêu c»sa nó cing nh° hç

quĘ c»sa nó diÁ»n ra Ñi vÚi Ñi t°ãng °ác mong c»su. Nçu các °Úc mong c»sa c»su

nguy†n h°Úng vÁ t° lãich, t° hũu, cho cái ta và cái ta sß hũu thì c»su nguy†n

trong tr°Ýng hãp này là mùt lòng tham, Óng ngh)a vÚi tham ái (patthanà

vuccati ta.nhà,Á tác

ph©mMahàÁ NidesaÁ I.

316-37). Nói cách khác, c»su mong nhing iÁ»u x†u xa cho mác tiêu vÉ k-, t° hũu,

thì c»su nguy†n s½ Óng ngh)a hay mang tính ch†t c»sa lòng tham (patthana

lakkha.no lobho,Á tác

ph©mÁ Nettippakara.na,tr.27).

Ng°ác lç, các °Úc mç m°a hòa gió thu-n, nông dân °ác mùa, †t n°Úc hòa bình

và thç giÚi hçt chçn tranh là các sñ mong c»su "thi†n" (kusala)

vì tính cách vÉ tha c»sa mác tiêu mong °Úc. Pây, sñ c»su nguy†n h°Úng çn phúc

lãich và h†nh phúc c»sa ng°Ýi khác, mong iÁ»u vui và an lành çn vÚi xã hÚi loài

ng°Ýi, hoàn toàn không có bóng dáng c»sa lòng vÉ k-, tóm thâu vÁ cho mình. MÙt °Úc

nguy†n nh° v-y là °Úc nguy†n chánh áng và mang tính cách thi†n ích.

II. C»su nguy†n th†p

kém và c»su nguy†n cao th°ãng

Nh° vëa trình bày, b†n ch†t jo

éc c»sa c»su nguy†n s½ °ác phân Ęnh tùy theo ý t°ãng hay chç tâm mong °Úc c»sa

ng°Ýi c»su nguy†n. Nçu Ñi t°ãng và mác tiêu c»sa mong °Úc °ác phân ra t†t và x†u

thì c»su nguy†n hay °Úc nguy†n cing theo ó °ác phân thành 2 loji: th†p kém và

cao th°ãng.

C»su nguy†n th†p kém là lòng

mong °Úc nhĩng iÁu bñt chính, nhĩng gì có hị cho nhân quşn, xã hÙi, nhĩng gì i ng°ác lịi lãich cça sñ òng. MÙt °Úc muñn giçt ng°Ýi (dù là k» thù), c°Úp ojt tài sñn cça ng°Ýi khác, chiçm ojt vã/chÓng ng°Ýi khác, lëa £o ng°Ýi khác b±ng lÝi nói v.v. là nhĩng °Úc muñn thñp kém vÁ jo éc. Nhĩng cşu nguyçn cho chiçn tranh x£y ra, cho ng°Ýi khác b£ giçt chçt, bçnh t-t, tán gia bñi sñn, cho nhĩng món lãil Ûc bñt chánh, phi pháp cho mình, gia ình mình, ng°Ýi thân mình, cÙng Óng mình, xã hÙi mình và ãt n°Úc mình v.v. Áu là nhĩng thë cşu nguyçn hay °Úc muñn tráil lịi vÙi sñ phát triÁn jo éc bñn thân và cÙng Óng, do ó °ác xem là các °Úc muñn hay cşu nguyçn thñp hèn. Có nhiÁu lÝi cşu nguyçn xñu ã trñ thành nhĩng lÝi nguyán rça, trừ »o, th° çm, Á hị ng°Ýi khác. Có lÝi cşu nguyçn phñn ánh tháil Û bñn x»n, v£ k÷, cá nhân và không tùy h÷ vÙi thành công và hịnh phúc cça ng°Ýi khác. Tñt c£ nhĩng °Úc nguyçn nh° v-y Áu thuÚc thñp kém, và không có giá tr£ jo éc.

Cşu nguyçn cao th°ång, tráil lịi phát xuñt tẽ ãm lòng vô ngã, v£ tha, tẽ tình th°ing không phân biçt giÙi tính, giai cñp xã hÙi, không phân biçt thân sĩ, bñ thù, ch£ vì mang lịi lãich, phúc lãil và niÁm an vui cho ng°Ýi khác v.v. Đó là nhĩng cşu nguyçn hay °Úc muñn thiçn và jo éc. Nhĩng °Úc muñn cho chiçn tranh chñm dët, không còn cñnh máu Ò, không còn cñnh sát hị con ng°Ýi, Ûng v-t và môi tr°Ýng; nhĩng °Úc muñn cho hịnh phúc ôi lëa cça k» khác °ác lãu bÁn, cñnh chia r», phân hóa trñ nên oàn tả, liên kçt nhau; nhĩng °Úc muñn cho míi ng°Ýi có công ñn viçc làm Òn Ënh, không ai c°Úp bóc séc lao Ûng và tài sñn cça ai, míi ng°Ýi th°ing yêu, ùm bñc và giúp á nhau v.v. là nhĩng °Úc muñn hay cşu nguyçn cao th°ång, và có giá tr£ jo éc.

Theo lÝi Ph-t dįy, có nhiÁu nguyên nhân d«n çn các °Úc muñn hay cşu nguyçn thñp kém và cao th°ång. Trong bài kinh nói vÁ các hịt giñng tâm thuÚc bÙ T ng Chi (A. V. 213) éc Ph-t °a ra m°Ýi nguyên nhân sâu xa d«n çn các °Úc muñn và cşu nguyçn thñp kém. M°Ýi nguyên nhân ó là: (1) quan niçm sai lşm, (2) t° duy sai lşm, (3) lÝi nói sai lşm, (4) hành vi sai lşm, (5) l-p nghiçp phi pháp, (6) n» lñc sai lşm, (7) chú tâm sai lşm, (8) thiÁn Ënh sai lşm, (9) kiçn thëc sai lşm, (10) tñ do sai lşm. M°Ýi nguyên nhân này thñc chñt có nguÓn gñc sâu xa tẽ quan niêm sai lşm. Chính "quan iÁm" là chç não cça nh-n thëc và hành Ûng. MÙt khi nh-n thëc sai thì hành Ûng trñ nên nguy hị cho jo éc và phúc lãil cça ng°Ýi khác. Ví dã khi mùt ng°Ýi nào ó nh-n thëc sai lşm r±ng giçt ng°Ýi, c°Úp cça, quan hç tình dác phi pháp, nói láo Á lëa gýt ng°Ýi, uñng r°âu, hút thuñc và ñn chñ xa x£, là không có hị hay không tráil vÙi nguyên t°c jo éc c ñn bñn cça xã hÙi loài ng°Ýi, thì ch°c ch°n r±ng ng°Ýi ó không nhĩng có nhĩng °Úc muñn xñu ác, tÕn hị tha nhân và xã hÙi mà còn có thÁ có các hành vi bñt thiçn, Á em vÁ lãil ích v£ k÷ cho bñn thân mình. Trong tr°Ýng hãp này, ng°Ýi cşu nguyçn hay có °Úc nguyçn thñp kém s½ bñt chñp lu-t pháp, làm nhĩng iÁu bñt chính, tÕn hị cho jo éc xã hÙi. Do ó, Á ch-n éng các cşu nguyçn hay °Úc muñn xñu xa ó, tr°Úc nhñt và hịn bao giÝ hçt, chúng ta nên phát triÁn quan iÁm chân chánh (sammà-di.t.thi). Nói cách khác, quan iÁm chân chánh là şu mñi cça tñt c£ hành vi jo éc em lịi lãil ích cho bñn thân và tha nhân.

Cing trong bài kinh trên, éc Ph-t trình bày 10 nguyên nhân cça °Úc muñn hay cşu nguyçn cao th°ång, ó là: (1) quan niçm chân chánh, (2) t° duy chân chánh, (3) lÝi nói chân chánh, (4) hành vi chân chánh, (5) l-p nghiçp chân chánh, (6) n» lñc chân chánh, (7) chú tâm chân chánh, (8) thiÁn Ënh chân chánh, (9) kiçn thëc chân chánh, (10) tñ do chân chánh.

Quan niçm chân chánh °ác xem là yçu tñ d«n şu cça chín lojì chân chánh còn lịi. Theo lÝi Ph-t dįy, quan iÁm chân chánh là cái nhìn vÁ con ng°Ýi và sñ v-t d°Ùi ánh sáng cça nguyên lý duyên khñi hay t°ing thuÚc, không có mùt nguyên nhân khñi thçy, sanh ra muôn v-t. Quan niçm nh° v-y ánh Ò hoàn toàn mùt niÁm tin sai lşm vÁ mùt ãng tjo dñng, sanh ra sñ hà vi trá do ó ñm lñy cán cân th°ßng phjçt jo éc con ng°Ýi. Ng°Ýi

có quan niệm chân chánh s½ làm chệch thân mình, không than trách ết và những ai khố khách quan, vì nh-n thêc rõ ràng nguyên nhân cạ nó là những hành vi tham lam, sân h-n, si mê và tham ái trong hiChn Ý hay trong quá khê. Ng°Ýi có quan iẤm chân chánh cing nhìn th°y °ác ph°ing diChn khác cạ cuÚc Ýi là trjng thái hjnh phúc và an lịc do vng bóng hoàn toàn các khố au tâm sinh lý. Đã jt °ác an lịc này, không thã c§u xin mÙt ẏng th§n linh ban giáng hay mua Òi b±ng tiẤn bịc, danh vjng, chệc s-c, trái lị chÉ có phát triẤn chín iẤu chân chánh còn lị (nh° ã nêu ß trên) mÙi giúp cho chúng ta có °ác an lịc và hjnh phúc th-t sĩ và bẤn lâu.

Nói tóm lị, nzu m°Ýi tà là những nguyên nhân, là ch°t xúc tác, là ch°t d«n j, là cÙi nguón cạ những nguyChn vjng hay c§u mong th°p kém thì 10 chân chánh là những nguyên nhân ng°ác lị, mang lị kịt qu£ an lịc và hjnh phúc cho mình và ng°Ýi, Ýi này và Ýi sau. Ng°Ýi Ç tí cạ éc Ph-t nói riêng, và ng°Ýi mong młi tị n bù j ec nói chung nên phát triẤn 10 chân chánh ã sĩng an vui trong Ýi.

III. Khái niệm c§u an và c§u siêu

Đj Ph-t không chú trjng jn °Úc muñn thu§n túy. Đj Ph-t chệ tr°ing hành ùng thñc tiẤn. M-c dù trong j Ph-t có nhiẤu bài kinh dıy vÁ cách thj nào ã jt °ác an lịc và hjnh phúc trong cuÚc sĩng, cing nh° cách tu t-p ã sanh vÁ thj giÙi cạ các éc Ph-t, khái niệm "c§u an và c§u siêu" không những không ph£n ánh °ác iẤu trên mà còn có thã gây hiẤu l§m ±ng j Ph-t là j cạ c§u nguyChn và van xin, j tùy vào tha lĩc.

VÁ tē nguyên, khái niệm "c§u an" và "c§u siêu" mÙi xu°t hiChn g§n ãy trong giÙi Ph-t giáo ViCh Nam. "C§u an" có ngh)a là en là "c§u cho mÙt ng°Ýi nào ó °ác khĩe mjnh và an lịc," trong khi "c§u siêu" có ngh)a là "c§u cho ng°Ýi chj t °ác siêu ù, °ác sanh vÁ thj giÙi cạ ch° Ph-t."

Nh° v-y c§u an là sĩ mong muñn, là °Úc vjng °ác khĩe mjnh, an lịc và hjnh phúc. Nó không giÙi hjn ß viCh c§u cho ng°Ýi bChnh sÙm lành mjnh, tai qua njn khĩ, nh° nhiẤu ng°Ýi ã hiẤu l§m. Đã °ác khĩe mjnh, tai qua njn khĩ và sĩ an lịc nÙi tâm, theo éc Ph-t là mxı ng°Ýi ph£i tñ trau dói Ýi sĩng j ec và trí tuCh, phát huy các hjnh lĩ tha, giúp á młi ng°Ýi, sĩng an trã, chánh niệm và tēnh thêc trong tēng phút giây cạ hiChn tị. Không hoài vjng vÁ quá khê ã thoát khĩ thj giÙi kinh nghiChm au th°ing. Không hoài vjng vÁ t°ing lai ã không lo âu và sĩ sCh. Sĩng mÙt cách sáng suñt, bình th£n trong hiChn tị ã kh-c chj młi tham °u ß Ýi. Ng°Ýi sĩng °ác nh° v-y thì lúc nào cing "an" lúc nào cing khĩe mjnh, cing hjnh phúc, không c§n c§u nguyChn và mong młi cing °ác. Trái lị, nzu chúng ta sĩng buông lung, sa ía, bĩ rj hiChn tị, không làm các iẤu thiChn, trái lị rj vào con °Yng tÙi lxi thì dù có c§u nguyChn bao nhiêu cing không thã an Òn °ác. Trên tinh th§n ó, ã tránh hiẤu l§m, kinh c§u an nên Òi thành "kinh an lịc."

C§u siêu là nguyChn vjng hay °Úc muñn mÙt ng°Ýi nào ó °ác siêu thoát hay sanh vÁ thj giÙi ch° Ph-t. Do ó, chỉ "c§u siêu" có thã là hinh thêc viCh ng-n cạ tē "c§u siêu ù" hay "c§u siêu sanh" hay §y ç hjn "c§u siêu sanh tēnh ù." Nh° v-y, c§u siêu là nguyChn vjng và °Úc muñn nh-m tÙi chệ yzu là ng°Ýi quá cñ. Trong các n°Úc Ph-t giáo B-c tông do chÈu £nh h°ßng cạ pháp môn tēnh ĐÙ, các kinh °ác íc tãng vào các ía tang và ám giÕ th°Yng là kinh A-di- à, kinh ĐÈa Tjng và Vu-lan. Tãng kinh A-di- à chệ yzu là nh-c cho ng°Ýi chj t nhÙ lị pháp môn niệm Ph-t thiẤn "nh°t tâm b°t lojn" nh° là iẤu kiChn tiên quyj t ã

vãng sanh TẾnh ĐÙ, Ấ h°ing linh n°ing theo ó niÇm Ph-t mà vãng sanh. Táng kinh ĐẾa Tjng mÚt m-t nh±m ôn lị công éc hiçu th£o cça bÔ-tát này, m-t khác phát huy và tu t-p m£nh Ắt tâm (Ếa = tâm Ếa). Khi táng kinh này, con cháu cça ng°Yi quá vãng °ác dẾp híc hĩi vÁ hiçu hịnh và còn có cị hÙi Ấ trau dÓi tâm táng cho thu§n thắc. Đíc kinh Vu-lan Ấ híc hĩi t£m g°ing báo hiçu -c biÇt cça ngài Mác-kíÁn-liên. Nói chung, các bài kinh trên không chẾ có tác dāng tNt cho ng°Yi quá cN̄ mà hịnh hçt làm nh±m giáo dāc cho thân quyçn cça ng°Yi chçt vÁ các ph°ing pháp tu t-p và làm ph°Úc. Theo jø Ph-t, không ai có thÁ siêu Ù cho ai. Không ai có thÁ gi£i thoát cho ai. Sñ c§u nguyÇn chẾ mang tính cách biÁu t°āng, thÁ hiÇn t£m lòng th°ing kính và biçt ân Ni vÙi ng°Yi quá cN̄, và ß ph°ing diÇn khác nh±m nh̄c cho ng°Yi quá cN̄ biçt vÁ quy lu-t sanh tí mà không còn quyçn luyçn thç gian, dÁ dāng ra i hay tái sanh. Do ó, Ấ tránh hiÁu l§m, thu-t ngĩ "kinh c§u siêu" nên Õi thành "kinh siêu Ù" hay "kinh siêu thoát."

Nói tóm lị, Ấ °ác séc khĩe

và an lịc, theo jø Ph-t, chúng ta ph£i tu t-p công éc, làm viÇc lành, sNng tịçt chç, ngç nghẾ n uNng thích hāp, an trả vào hiÇn tị, l£y chánh niÇm và sñ tẾnh théc làm ph°ing chām cça cuÚc sNng. Đ°ác nh° v-y thì sñ an lịc s½ hiÇn diÇn nh° ng°Yi bịn Óng hành cça ta trong cuÚc Ýi. T°ing tñ, Ấ °ác siêu thoát, mxi ng°Yi ph£i tñ trang bẾ cho mình các hành trang jø éc khi còn khĩe mịnh, Ấ khi cịn vô th°Yng çn, nh̄m m̄t xuôi tay, nghiÇp thiÇn cça chúng ta s½ d«n d̄t chúng ta tái sanh vÁ c£nh giÙi tNt hay vãng sanh vÁ c£nh giÙi cça ch° Ph-t. B ấy, không há có yçu tN̄ tha lĩc. TẮt c£ tùy thuÚc vào Ýi sNng jø éc, trí tuÇ và thái Ù sáng suNt cça chúng ta.

IV. C§u nguyÇn và kçt qu£

Trong jø Ph-t, c§u nguyÇn hay

°Úc muNn dù là jø éc và cao th°āng cing có giá trẾ rẮt giÙi hịnh, ß phịm vi cça ý chí, ché ch°a thÁ hiÇn cả thÁ ß hành Ùng. Đjø Ph-t do ó Á cao chç thuyçt hành vi jø éc có chç ý (cetana) nh° là nÁn t£ng cça các thành công và tojì nguyÇn trong cuÚc sNng. Nói cách khác, c§u nguyÇn hay °Úc muNn dù tNt 1p çn âu nçu không có hành Ùng hay éng dāng cả thÁ cing trß nên vô ích. Híc thuyçt hành vi jø éc cça Ph-t giáo trên cị sß này ã óng vai trò quan trđng trong Ýi sNng jø éc cça con ng°Yi. Đjø Ph-t không dịy ta sNng vÙi nhđng °Úc muNn hay c§u nguyÇn suông, trái lị dịy ta các ph°ing pháp cả thÁ Á biçn niÁm mị °Úc chân chánh và cao 1p trß thành hiÇn thĩc.

Trên tinh th§n hành Ùng là

quan trđng, °Úc muNn là phá thuÚc, jø Ph-t ã dịy chúng ta sNng vÙi mùt thái Ù tñ tin vào các hành thiÇn và jø éc cça b£n thân trong viÇc mang lị hịnh phúc và sñ tojì nguyÇn trong Ýi. MÙt khi hiÁu °ác jø lý nhân qu£ cça Ph-t, ngh)a là hiÁu r±ng không có ai c§m cân cuÚc sNng th°Bng phjt, ngoài chính hành vi thiÇn ác cça chúng ta, ng°Yi Ph-t tí không ph£i mẮt thÝi giY Ấ c§u nguyÇn hay °Úc muNn này nĩ. Nçu th§n linh không thÁ giúp °ác hí trong các hành vi bẮt thiÇn nçu có cça hí, thì thí hĩi làm sao hí có thÁ céu giúp °ác chúng ta. Th§n linh và th°āng ç nçu có cing không sNng ngoài quy lu-t nhân qu£ t°ing duyên. Do ó, ng°Yi Ph-t tí không dịy gi ph£i trông chÝ vào mùt quyÁn n ng bẮt th-t cça th°āng ç, chứa trÝi, m¹ sanh m¹ Ù, éc ông, éc bà v.v. Ng°Yi Ph-t tí ý théc sâu s̄c r±ng, mùt khi ã tịo nghiÇp ác, dù có van xin, chúng ta cing ph£i là ng°Yi g-t hái kçt qu£ au khÕ cça nó. Không ai có thÁ ánh Õ quy lu-t muôn Ýi này. Sau ấy là mùt ojn kinh cho th¥y rõ iÁu ó:

"Nçu ai làm 10 nghiÇp

ác, rÕi mùt qu§n chúng ông £o çn c§u kh©n van xin, thành kính mong r±ng ng°Yi ¥y s½ °ác sanh thiÇn thú. Sñ c§u kh©n nh° v-y là vô ích. Làm 10 nghiÇp ác ph£i rjì vào ía xé. Sñ thÁ nh° có mùt ng°Yi qu ng t£ng á vào hó n°Úc, rÕi nhiÁu ng°Yi çn c§u kh©n van xin cho t£ng á ¥y °ác nÕi lên. Sñ c§u kh©n nh° v-y là

vô ích. Vì t̄ng á, v̄i s̄c n-ng c̄a nó, không th̄ n̄i lên, không th̄ trôi vào b̄y nh̄ Ýi c̄s̄u kh̄n. Cing v-y, t̄j 10 nghiC̄p ác thì ph̄i r̄j vào la x̄e "(T̄jng ̄ng IV, 313).

▷ ây Ýi c̄a Ph-t nh̄m xác

quȳt r̄ng hành vi ác và b̄t thiC̄n là nguyên nhân gây ra các h-u qū kh̄ au, mà nḡÝi ã t̄j ra nó ph̄i gánh ch̄u trong Ýi c̄a mình, dù hiC̄n t̄j hay v̄á sau. S̄c gia trì và c̄s̄u nguyC̄n trong tr̄Ýng h̄p này không có giá tr̄ j̄o éc nào c̄. B̄i 1½, n̄u c̄s̄u nguyC̄n có k̄t qū thì ch̄c ch̄c r̄ng nh̄ng nḡÝi triC̄u phú, t̄ phú trên th̄ gian này ph̄i là nh̄ng nḡÝi siêu sanh tr̄Úc nh̄t, °ác h̄t t̄i tr̄Úc nh̄t, do tīn r̄ng bīn b̄c c̄a h̄ tung ra trong các būi c̄s̄u nguyC̄n tôn giáo.

Theo éc Ph-t, nhân qū là nḡÝi

th̄m phán tuyên án au kh̄ cho nḡÝi ã t̄j ra nghiC̄p x̄u ác và ban th̄ ßng h̄nh phúc cho nḡÝi hīn l̄ng. V̄ th̄m phán này không th̄ b̄ các hình th̄c h̄Ni IÙ th̄ gian tác ùng, ã c̄i en thành tr̄ng, ã tr̄ng án, nh̄ trong các tr̄Ýng h̄p c̄a pháp lu-t Ýi. V̄ th̄m phán c̄a nhân qū r̄t công minh, chính xác và không l̄m l̄n trong khi phán quȳt nghiC̄p báo c̄a các hành vi thiC̄n ác.

V̄ ph̄jng diC̄n c̄s̄u nguyC̄n hay

°Úc mūn thiC̄n, éc Ph-t cing kh̄ng Ęnh r̄ng c̄s̄u nguyC̄n v̄ īu thiC̄n mà không n̄ l̄c th̄c hiC̄n thiC̄n cing tr̄ nên vô ích và không có k̄t qū nào c̄. Trong các būi c̄s̄u nguyC̄n cao 1p, th̄Ýng nḡÝi ta mong m̄i cho mình nào là có s̄c kh̄e, s̄ng th̄, có danh th̄m t̄ng t̄nt, có °ác s̄c 1p, có h̄nh phúc v.v. Đéc Ph-t kh̄ng Ęnh r̄ng nh̄ng th̄ này không th̄ do c̄s̄u nguyC̄n hay °Úc mūn sống mà có °ác:

"Này các v̄, có n m

īu sau ây không th̄ do c̄s̄u nguyC̄n hay °Úc mūn mà có °ác: (1) tūi th̄ (àyu), (2) s̄c 1p (va.n.na), (3) h̄nh phúc (sukha), (4) danh t̄ng (yasa) và (5) sanh c̄i tr̄y (sagga)." [T ng Chi, A"nguttara Nikàya, III. 47]

Ngh)a là, theo éc Ph-t, mūn

có s̄c kh̄e chúng ta ph̄i s̄ng t̄t ù, thīn Ęnh, không sa ̄m s̄c d̄c, không r̄âu chè, hút sách, siêng th̄ thao, và nḡc ngh̄ thích h̄p. Mūn có s̄c 1p ta ph̄i bīt gī gin s̄c kh̄e, n ūng kiêng c̄i, ngh̄ nḡi h̄p lý, làm viC̄c īu ù v.v. Mūn có Ýi s̄ng h̄nh phúc ta ph̄i làm thiC̄n, b̄ ác, tuân th̄ pháp lu-t, s̄ng vì l̄i ích c̄a mình và nḡÝi khác. Mūn có danh t̄ng ta ph̄i siêng n ng h̄c t-p, làm viC̄c ch m ch̄e, s̄ng có l̄jng tâm, j̄o éc, c̄jng tr̄c, liêm s), công b̄ng, thanh cao, r̄ng l̄ng giúp á nḡÝi khác và làm nhīu viC̄c t̄nt. Mūn sanh c̄i tr̄y thì ph̄i tu nhân tích éc, phát trīn 10 h̄nh lành, tu thīn Ęnh, b̄n th̄i cúng d̄Ýng và làm nhīu viC̄c t̄ thiC̄n. Nói chung, t̄t c̄ nh̄ng th̄ ó không th̄ do c̄s̄u nguyC̄n hay °Úc mūn mà có °ác. ▷ ây, chúng ta th̄y ch̄ ngh)a hành ùng j̄o éc là ph̄jng ch̄m c̄a mùt Ýi s̄ng h̄nh phúc và an l̄c theo Ph-t giáo.

Kinh īn Ph-t giáo cing xác Ęnh

r̄ng mùt Ýi s̄ng an l̄c, h̄nh phúc và gīi thoát không ph̄i là h̄c qū c̄a nh̄ng °Úc mūn cao 1p mà là k̄t qū c̄a quá trình n̄ l̄c trau d̄i j̄o éc, thīn Ęnh và trí tuC̄:

"Mùt nḡÝi không chú

tâm trong s̄n tu t-p, d̄«u có kh̄i lên °Úc mūn °ác gīi thoát kh̄i các l-u ho-c, không còn ch̄p th̄, °Úc mūn ̄y nh̄t Ęnh không °ác tōj nguyC̄n" (T ng Chi III A, 123. T̄jng ̄ng III, 184).

Nói cách khác các °Úc mūn hay

c§u nguyÇn cao 1p trái vÙi nguyên lý nhân qu£ báo éng chÉ là mùt sĩ mõi mòn chÝ
 ãi, vô ích và không c§n thiét, và òi khi còn mang lị sĩ chán ch°Ýng và th¶t
 vÍng:

Vt sia nji "seng"
 con bò cái

Tìm d§u nji thùng cát có n°Ùc

D§u °Ùc nguyÇn cing không thành tñu-- (Kinh Trung BÙ I, 103).

Sĩ giác ngÙ, gi£i thoát hay chéng
 ¯c trong Ph-t giáo là kzt qu£ cça quá trình dày công tu t-p, ch-t Nt phiÁn
 não, l-u ho-c. Sĩ t-n diÇt phiÁn não là cÙi nguÓn cça Niét-bàn, cça jo qu£ Vô
 th°ång BÓ Á. Nh°ng ó không ph£i là hÇ qu£ cça c§u nguyÇn hay cçu rxi:

"MuÑn chéng °ác Vô
 th°ång BÓ Á mà không ojn trë Sát Đjo Dâm VÍng, ch³ng khác nào nh° nËu cát muÑn
 thành cjm, dù tr£i qua ngàn éc kiçp cing không thÁ nào thành tñu °ác"
 (L ng Nghiêm, VI, 234-242).

Trong quá trình h°Ùng çn gi£i
 thoát cça mõi hành gi£, Đéc Ph-t ã tuyên bÑ là Ngài chÉ óng vai trò cça Đjo
 S° d«n °Ýng, không thÁ ban bÑ cho chúng ta kzt qu£ gi£i thoát. Do ó, Á jt
 chân lý gi£i thoát, chúng ta ph£i là hành gi£ tu t-p, nh° bài kÇ d°Ùi ãy, Đéc
 Ph-t ã khuyên:

"Hãy tñ siêng
 trau dÓi,

Nh° Lai chÉ thuyçt dÿy.

Tñ hành trì thiÁn Ęnh,

Tñ gi£i thoát ác nghiÇp" (Kinh Pháp Cú, kÇ 276)

Sĩ tu t-p trên c; sß nx lĩc cça
 tñ thân còn °ác Đéc Ph-t sánh ví vÙi Ñc £o vÍng ch¯c, chính trên c; sß này
 hoa t£nh théc s½ nß rÙ, phiÁn não nghiÇp ch°Ùng bĚ tiêu trë:

"Hãy tñ làm
 hòn £o,

Tinh c§n g¶p sáng suÑt,

Trë cËu uç: thanh t£nh.

Đçn thánh Ęa ch° Ph-t" (Kinh Pháp Cú, kÇ 236).

Và Đéc Ph-t cing l°u ý chúng
 ta, không ph£i tē Ngài, không ph£i tē ân sçng cçu chuÙc cça Thiên Chúa, không
 ph£i do mùt ai, mà chính do sĩ tñ tu t-p cça chúng ta d«n chúng ta çn sĩ giác
 ngÙ. Có nh° v-y, sĩ giác ngÙ ãy mÙi vÍng ch¯c:

"Ch³ng ph£i
 n°jng ng°Ýi khác,

Mà یت °ác Niét-bàn,

Do tñ iÁu, tñ n°ing,

Mà ích ین kiên cÑ " (Kinh Pháp Cú, kÇ 323).

Do ó, ng°Ýi Ph-t tí khi n̄m vñg
nguyên lý nhân qu£ nghiÇp báo là cán cân th°ßng phít chính xác, công b±ng, nên
không hoài công nhúc séc mong ãi, vñg c§u. Trái lị, khi làm xong bñt kó viÇc
thiÇn nào, hí trß nên th£n nhiên, ung dung, không chÝ ãi kít qu£, vì hí biét
ch̄c ch̄n r±ng kít qu£ tñt s½ ین, không chóng thì chày. Hai câu thi vô danh
sau ãy cho thýy mÙt niÁm tin chân chánh ó:

Khai trì bñt ãi
nguyÇt

Trì thành tñt tñ lai

Tìm dỄch là:

Đào ao ch³ng ãi
tr ng sao

Khi ao có n°Úc tr ng sao hiÇn vÁ!

Nói tóm lị, c§u nguyÇn có giá
trỄ rñt giÙi hìn trong Ýi sÑng ịo éc cça ng°Ýi Ph-t tí. Ng°Ýi Ph-t tí theo
úng tinh th§n Ph-t giáo là ng°Ýi theo chç ngh)à hành ùng thiÇn, ché không ph£i
là ng°Ýi chỄ biét °Úc vñg thiÇn. Chính hành ùng thiÇn quyét Ēnh Ýi sÑng ịo
éc ché không ph£i nhñng c§u nguyÇn hay °Úc nguyÇn chân thành.

V. C§u nguyÇn, phát
nguyÇn và hÓi h°Úng

Trong Ph-t giáo Địi thëa còn
có hai khái niÇm liên hÇ ین c§u nguyÇn là "phát nguyÇn" và "hÓi
h°Úng" hay "hÓi h°Úng công éc." Hai khái niÇm này chéa t£i ý
ngh)à ịo éc rñt cao và ã trß thành nçp sÑng cça các Ph-t tí theo truyán thÑng
B̄c tông hay Địi thëa.

Trong nhiÁu tr°Ýng hãp nh°
chúng ta chéng kiçn trong cuÚc sÑng, c§u nguyÇn th°Ýng ph£n ánh thái ù tâm lý
mong c§u hay mong ãi nhñng lãi ích hay hìn phúc cho b£n thân mình, gia ình
mình, ãt n°Úc mình. Dù là các °Úc muñn hay mong mĩi thiÇn, nó cing th°Ýng xoay
quanh cái ta, vì cái ta, dù nhĩ hay lỦn. Nó có thÁ mang dáng dñp cça vỄ k÷,
trong sñ sâu kín nhñt cça tâm hOn. Ng°Ýi ta th°Ýng c§u nguyÇn cho ng°Ýi thân
mình, ché ít ai ngh) ین viÇc c§u nguyÇn nhñng iÁu tñt lành cho k» thù mình,
cho nhñng ng°Ýi hãm hị mình. Thái ù tâm lý này giÙi hìn vào ng°Ýi thân, ng°Ýi
làm tñt cho mình, ng°Ýi có ân ích vỦi mình ã trß thành thói quen và t-p khí cça
chúng sanh nhiÁu Ýi.

Các b-c bÓ-tát cça Ph-t giáo
thì khác h³n. Các ngài không còn thái ù nh-n théc l-p c°Úc trên thân sị. Đñi vỦi
các ngài, tñt c£ chúng sanh là thân b±ng quyçn thuÚc tē nhiÁu Ýi kiçp trong
quá khé. Chúng ta ã tēng là cha m¹, anh em, bìn bè, thân thuÚc, vã chÓng cça

nhau trong chuỗi dài vô tận của sanh tử. Tình thế tình thân quyến và Ông lợi không thể ngăn cản các ngài. Lòng từ bi của các ngài đã siêu vượt ranh giới của bề thế, ta ngã, thân sự, thù hận, mà còn trải rộng đến các loài vật và cây cối, côn trùng. Mút tình thế vô bờ bến như vậy đã thức giấc các ngài không sớm chng chờ đợi vô vọng. Đó là cái chúng sanh đang đau khổ trong ba cõi.

Đạo lý Bồ-tát đã dạy ngài Ph-t

tỉ mỉ rộng tình thế và trí tuệ đến với mọi loài và mọi nơi. Mút khi dấn thân trên con đường Bồ-tát, ngài Ph-t tỉ mỉ tróc lột những phát tâm "phát tâm." Sẽ phát tâm bao gồm 2 bước: bước nhất là phát tâm giác ngộ như Ph-t và Bồ-tát (phát Bồ-Á tâm) sau đó là phát tâm về chúng sanh. Phát tâm về chúng sanh chính là "phát nguyện" của ngài Ph-t tỉ mỉ theo hình Bồ-tát. Phát tâm giác ngộ là mút quá trình từ từ, từ từ. Phát tâm về chúng sanh và quá trình lâu dài, và cứu khổ nhân. Hình Bồ-tát bao trùm từ từ và từ từ, chừa rãnh sự cố nhân hình và quả chng.

Ngoài ra, ngài Ph-t tỉ mỉ còn phải

biết hồi hướng công đức tu tập của mình đến với tất cả chúng sanh trong ba cõi sáu hướng. Nếu phát tâm giác ngộ và phát nguyện về sanh tử là những tâm lòng vì lợi ích cao cả, vì thế tình xót chúng sanh thì hồi hướng công đức là mút tất cả hi vọng của tâm lòng giác ngộ và bao la đó. Nghĩa là, ngài Ph-t tỉ mỉ tu tập không phải vì cho mình mà cho ngài, thành quả giác ngộ và công đức thu hoạch các không phải để dành riêng cho mình, mà còn san sẻ đều cho chúng sanh. Chia sẻ công đức như vậy chính là làm cho tâm mình giác ngộ, làm cho tình thế trở nên siêu vượt biên giới, thế gian và không gian.

Nói mút cách khác, ngài Ph-t

tỉ mỉ rõ ràng lý của đức Ph-t nửa không còn chịu nguyện mang tính chất "thứ hạng" lâu đời cho bản thân mình, gia đình mình, quốc gia mình, mà tận tâm, phải biết phát nguyện "tất cả" tâm lòng ra, hướng đến lợi ích của ngài khác và tất cả chúng sanh; đó có những hoạt động cả thế, giác ngộ mình và ngài. Tình cảm vẻ đẹp và mang tính giới hạn của "chịu nguyện" đã vượt tình thế của "phát nguyện" thay thế. Phát nguyện giác ngộ đó từ từ. Phát nguyện hồi hướng công đức cho tha nhân và chúng sanh là từ từ. Đây là hai tính thay thế hoàn toàn những chịu nguyện và đức muôn có tính cách hạn hữu.

Không có gì cao cả cho bản thân

khi ngài Ph-t tỉ mỉ làm bất kỳ việc gì không phải để cho mình, vì mình, mà còn cho ngài khác, vì ngài khác và nói rộng ra là tất cả chúng sanh. Sẽ nhiếp cing như mục tiêu luôn nhất của ngài Ph-t tỉ mỉ là hướng đến tất cả giác ngộ chính mình và chúng sanh. Sẽ phát nguyện và hồi hướng công đức của ngài Ph-t tỉ mỉ cing không ra ngoài mục tiêu giác ngộ tất cả, nghĩa là cùng nhau tu hành và thành Ph-t:

Nguyện em công đức này

Hướng về khắp tất cả

Đức và chúng sanh

Đầu tiên thành Ph-t đó.

VI. Kết luận

Như vậy, đó đức của ngài Ph-t

tỉ mỉ không chỉ nhằm những hành vi đó đức cho bản thân, mà còn cho xã hội loài

ngộ ý và các loại ùng v-t. Mặc tiêu đạo đức rùng rãi như v-y rõ ràng không thể phát sanh từ Đức muNn đn thuSn, mà phải phát xuất từ tâm nh-n thức giác ngộ cả thA, hành ùng lãitha cả thA, A tkt cđ chúng ta và chúng sanh cùng tưng bĐc hĐng đn và thành tựu con Đng và đạo quđ giác ngộ, vđt thoát v)nh viAn au khĐ.

Đây chính là điểm khác biệt

c n bđn nhkt và quan trđng nhkt, giữa đạo Ph-t và các tôn giáo khác, không những vA ý ngh)a cđsu nguyĐn mà còn đ tính chkt vĐ tha, vô ngã bao la trong hành vi đạo đức và thiĐn ích cđng Đng Đng Ph-t tí trên con Đng tu t-p hđnh bĐ-tát: phát tâm giác ngộ, phát nguyĐn Đ sanh, tu t-p công đức và hĐi hĐng công đức ó đn muôn loài, cĐt chĐ Đ giác ngộ cho mình, Đng Đng và tkt cđ chúng sanh./.